

GESCHIEDENIS VAN DE BOUWKUNST

Hoofdstuk 8: ECLECTICISME

tijdsperiode (van ca 1830 tot ca 1900)

8.1 Terminologie

Eclecticisme is afgeleid van het Grieks "ekklektikos", wat staat voor 'selectief' of 'uitgekozen'. Johan Winckelman, een Duits archeoloog, hanteerde in 1764 voor het eerst het woord. Binnen het kader van deze lessen dient er wel op gewezen dat het juiste overgaan van de neostijlen naar het eclecticisme niet duidelijk te bepalen is.

8.2. Kenmerken:

Deze periode van de architectuurgeschiedenis wordt gekenmerkt door het bewust hergebruiken van architectonische elementen uit het verleden; elementen uit meerdere stijlen worden in combinatie gebruikt. De keuze daarvan was afhankelijk van velerlei factoren. Zij kon bijvoorbeeld geschied en functie van de bestemming van het gebouw (Romaans voor kloosters, gotiek voor kerken en barok of renaissance voor theaters) of in functie van een ideologische - symbolische visie in verband met sociale of economische activiteit die zich in het gebouw afspeelt (Griekse of Romeinse frontons of kolommenrijen voor de nieuwe tempels van het kapitaal - de beurs- of van de cultuur §musea en theaters). of nog uit respect voor de lokale tradities.

8.3. België

Met de omwenteling van 1830 en de vestiging van het onafhankelijk België begint voor de bouwgeschiedenis niet onmiddellijk een nieuw tijdperk. Het classicisme moet echter veld ruimen voor de neostijlen en daarna voor de ontwikkeling van het eclecticisme dat vooral tot ontplooiing komt na de troonsbestijging van Leopold II in 1865.

8.3.1. Koninklijk Schouwburg in Antwerpen (1834)

arch B. BOURLA (1783-1866)

Deze schouwburg, oorspronkelijk "Théâtre Royal", met rotonde op Corinthische zuilen is het werk van een franse architect en is te beschouwen als het eerste werk van het eclecticisme in ons land.

8.3.2. KONINKLIJKE SINT-HUBERTUS GALERIJ, Brussel (1847)

Arch J.B. CLUYSENSAER (1816-1880)

Europa's eerste overdekte winkelgalerij, winkelwandelstraat, 18 m breed en 213m lang, volledig glasoverdekt met ijzerconstructie.

8.3.3. ST MARIAKERK te Schaerbeek (1844)

arch Louis VAN OVERSTRAETEN (1818-1849)

Door haar inplanting als perspectiefisch eindpunt van de 2 km lange Koninklijke Straat, behoort dit gebouw met zijn imposante koepel (zo breed als de straat) tot een merkteken van het Brusselse stadsbeeld. Het achthoekig gebouw vertoont Romaansbyzantijnse en gotische stijlelementen die door de jonge Gentse architect Van Overstraeten tot een verrassende eenheid zijn gevormd. De elliptische buitenkoepel (60 meter hoog) is met een stalen structuur gebouwd boven de bolvormige binnenkoepel.

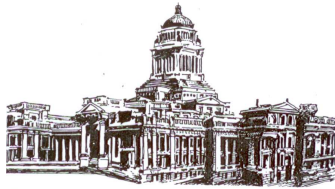
8.3.4. PALEIS VAN ASSCHE, Frère Orbanplantsoen, Brussel (1860)

Arch Alphonse BALAT (1818-1895)

Dit statige italiaans-renaissance paleis; met omlijste ingang en typisch renaissance ramen en kroonlijst, is thans de zetel van de 'Raad van State'.

8.3.5. JUSTITIEPALEIS te Brussel (1866-1884)

arch. Jozef POELAERT (1817-1879)

Palais van Justitie, Brussel, door Joseph Poelaert, 1866-1883

De doorbraak van het echte eclecticisme in ons land. Een weergaloos werk dat met het geniale aan het absurde grenst. Het grootste bouwwerk van Europa: 3400 m³. Meer dan de Sint Pieter in Rome. Een samenstelling van 27 grote en 245 kleine zalen. Het geheel bekroont met een koepel van 97 m hoog. Aansluitend door middel van een gigantische trappenpartij op de lager gelegen stad. Naast Griekse, ook Assyrische en Egyptische motieven, die herinneren aan de geweldige paleizen der oudheid.

8.3.6. CONGRESZUIL te Brussel (1850)

arch. Jozef POELAERT (1817-1879)

Reeds vroeger bouwde Poelaert de congreszuil aan de Koninklijke straat in 1850-59, met aansluitende trappen, terrassen enz.

8.3.7. BEURGEBOUW te Brussel (1868-1875)

Arch Leon SUYS (1823-1887)

Het beursgebouw vertoont een rijke ornamentiek, die herinnert aan de Opera van GARNIER te Parijs. De tempelpartie met Corinthische zuilen op een hoog trappenbord, geflankeerd met leeuwen, pilasters en balustrades, zijn minder belangrijk dan de grote hoofdzaal, gebouwd in kruisvorm onder een ijzeren overkapping.

8.3.8. MUSEUM VOOR OUDE KUNST, Regentlaan Brussel (1860)

Arch Alphonse BALAT (1818-1895)

Dit later werk van Balat, sedert 1862 benoemd tot 'architect des konings', vertoont eveneens een Italiaanse inspiratie. Imponerende gevel met betrekkelijk vlakke vleugels met bronzen beeldgroepen en ingangspartij met vooruitgeschoven roodgranieten zuilen met bronzen Corinthische kapitelen en bronzen beelden.

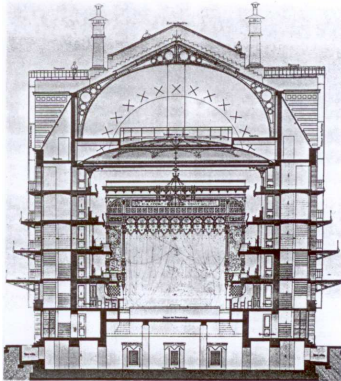
8.3.9. MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN, Antwerpen (1879-1890)

Arch P. VAN DIJCK en J.J. WINDERS

Museum Schone Kunsten Antwerpen

In dezelfde overheersende klassieke vormentaal, met een portiek met Corinthische zuilen en Italiaanse loggia's. Bovenaan bekroond beeldengroepen de attiek: de bronzen tweespannen zijn het werk van Thomas VINCOTTE, doe ook voor de hoofdstad talrijke monumenten ontwierp.

Vlaamse Schouwburg (KVS)

8.3.10. NEO VLAAMSE RENAISSANCE

In deze stijl, waarbij terug baksteen en typische speklagen, in witte zandsteen worden aangewend dienen volgende gebouwen vermeld:

- Gemeentehuis te Hoeilaart (1850) arch CLAES
- Gemeentehuis te Schaarbeek (1885-1887) arch J.J. VAN YSENDIJK (1835-1911)
- **VLAAMSE SCHOUWBURG** (Lakenstraat Brussel (1885-1889) Arch Jean. BAES (1848-1914)

Met merkwaardige hoektrapgevels en toepassing van ijzerconstructies zowel in de binnenruimte als aan de zijgevels.

8.4. HENDRIK JOZEF BEYAERT (1823-1894)

8.4.1. Biografie

Geboren in 1823 als 10de kind uit een Kortrijks drukkersgezin. Opleiding aan de Academie van Kortrijk (1842) en verder aan de Academie te Brussel (Prof Tilman SUYS). Stage van 1843 tot 1851 bij bouwmeester JANLET Felix.

8.4.2. REALISATIES

Uit het zeer omvangrijke Oeuvre kunnen als meest belangrijke werken de volgende vermeld worden:

Hallepoort Brussel

- Hoofdzetel van de Nationale Bank te Brussel (1859-78)
In Italiaanse neorenaissancestijl. slechts een klein gedeelte is bewaard gebleven.

- Hallepoort te Brussel (1870)
uitbreiding en restauratie

- Salons voor de Société des Concert Noble, Aarlenstraat Brussel (1873)
Feestzalen met receptieruimten in neoclassicisme, gerestaureerd in 1987 door de groep Planning, die een zeer bijzondere voorbouw realiseerde.

Nationale Bank Antwerpen

- Woning 'In de kat en de kater' Adolf Maxlaan Brussel (1874)
- Plantsoen van de Kleine Zavel te Brussel (1880)
- Kasteel (1872) en Kerk (1880) te Faulx-les-Tombes.
- Algemene Spaat en Lijfrentekas (ASLK) Wolvengracht Brussel (1889-1893)
- Bijbank van de Nationale Bank te Antwerpen (1872-1879)

Kasteel van Graaf Marnix te Bornem

- Natuursteengevels in Franse Renaissancestijl en binnenkoer in baksteenconstructie in Vlaamse renaissance.

- Spoorweg Stations te Doornik (1879) te Leuven (1876-79) en te Namen (1880)

- Kasteel te Wespelaer (1887) (afgebroken)

- Ministerie van de spoorwegen, Leuvensesteenweg te Brussel (1892)
Huidige parlement van de Vlaamse gemeenschap.

- Kasteel van Graaf Marnix te Bornem (restauratie en binneninrichting 1894)

Voor vele van deze werken beperkte BEYAERTS creativiteit zich niet tot het gebouw. Hij ontwierp vaak ook alle versieringsmotieven, het smeedwerk, de verlichtingsarmaturen tot het volledige meubilair zoals o.m. voor de bankgebouwen te Brussel en te Antwerpen.

Het oeuvre van Beyaert weerspiegelt ten volle de architectonische geest van de 19de eeuw? Bij de aanvang van zijn carrière komt zijn voorkeur voor de Franse architectuur duidelijk tot uiting, Later vertolkte zijn werk een betrokkenheid met de architectuur van onze steden en dorpen. Benevens zijn gebouwen opgetrokken in Lodewijk XVI-stijl vindt men er in Vlaamse Renaissance en Romaans, naargelang de situatie want Beyaert kon als eclecticus zijn architectuur afhankelijk maken van de omgeving en van de bestemming van het gebouw.

8.5. JOZEPH POELAERT (1817-1879)

8.5.1. Biografie

Geboren te Brussel in 1817 als zoon van een bouwmeesteraannemer. Studies aan de Academie te Brussel (Prof Tilman SUYS), stage te Parijs van 1840-46. Aangesteld in 1847 als 'inspecteur der gebouwen' (tekenaar) van de stad Brussel. Benoemd tot Stadsarchitect in 1856, neemt ontslag in 1860 om gezondheidsredenen. Jurylid bij de wedstrijd voor een nieuw Justitiepaleis te Brussel (1860). Geen enkel ontwerp wordt weerhouden. In 1862 wordt Poelaert belast met de opdracht voor het bouwen van een Justitiepaleis te Brussel. Hij overlijdt in 1879 op 63-jarige ouderdom 'krankzinnig en lijdend aan zinsbegoocheling'.

8.5.2. REALISATIES

Als Stadsarchitect werd hij belast met het ontwerpen voor o.m.

- Congreskolom aan de Koninklijke straat, Brussel met aanpalend twee herenhuizen (1850-52) in Ital-Renaissancestijl.
- St Katelijnekerk te Brussel (1851-1887) een renaissance transcriptie van een Gotische kerk.
- O.L.V.-kerk te Laken (1852-1907) eerste prijs wedstrijdontwerp in neogotische stijl, gekenmerkt door geometrische details aan torens en pinakels.
- Muntschouwburg te Brussel (1855): heropbouw en uitbreiding na brand: de overdekte galerijen werden mee in de zaal geïntegreerd.
- Zijn belangrijkste realisatie is ongetwijfeld het JUSTITIEPALEIS te Brussel (1866-1883)

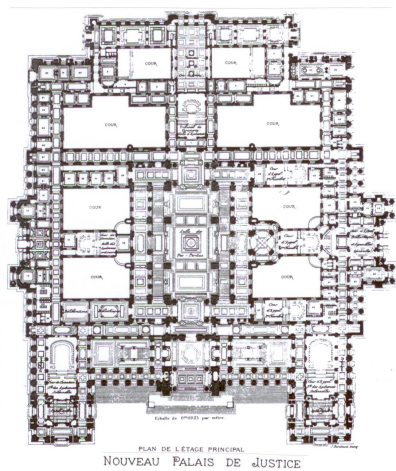
St Katelijnekerk Brussel

Onze Lieve Vrouwekerk Laken

Muntschouwburg Brussel

Symbool van de rechterlijke macht, gebouwd als eindpunt van de verlengde as welke vanuit het park der Warande loopt over het Koningsplein.

Het gehele complex beslaat een oppervlakte van 2,6 ha en omvat naast 27 grote gerechtszalen nog 245 andere zalen, gegroepeerd rond acht binnenpleinen. De 100-meter hoge koepel overheerst de ganse omgeving.

Het eclecticisme wordt hier tot het uiterste doorgedreven met een vermenging van zowel Oosterse elementen (Egypte, Assyrië) naast de traditionele klassieke en renaissance elementen.